

ศึกษาวิเคราะห์การแสวงหาอำนาจทางการเมืองของพระเทวทัตในพระไตรปิฎก
AN ANALYTICAL STUDY OF DEVADATTA'S PURSUIT OF POLITICAL POWER
IN THE TIPITAKA

พระเทพปวรเมธี
Phra Theppawarametee
สรวิษฐ์ วงษ์สะอาด
Soravite Wongsa-ad
อติเทพ ผาธา
Atithep Phatha
ศุภกาญจน์ ชยาพัฒน์
Suphakan Chayaphat
ญาศุภมินทร์ อินทร์กรุงเก่า
Yasumin Inthrakrunkao
ธัญชาภาวี ชัยประภา
Thananchapha Chaiprapa
อนุพันธ์ อภิชยานุภาพ
Anuphan Apichayanaphap
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
Mahachulalongkornrajavidyalaya
UniversityBuddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College
Email: sorawit062231@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 2 พฤศจิกายน 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 15 พฤศจิกายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 พฤศจิกายน 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การแสวงหาอำนาจทางการเมืองของพระเทวทัตในพระไตรปิฎก” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทแนวคิดเรื่องอำนาจและการแสวงหาอำนาจทางการเมือง 2) เพื่อศึกษารูปแบบการแสวงหาอำนาจทางการเมืองของพระเทวทัตในพระไตรปิฎก 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการแสวงหาอำนาจทางการเมืองของพระเทวทัตในพระไตรปิฎก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์ปฐมภูมิและคัมภีร์ทุติยภูมิ รวมทั้งข้อเสนอนี้จากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ และนำเสนอในเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า “อำนาจ” มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับ “การเมือง” ซึ่งผู้มีบทบาททางการเมืองมักแสวงหาอำนาจทั้งในรูปแบบปกติ เช่น การเลือกตั้งหรือการแต่งตั้ง และในรูปแบบไม่ปกติ เช่น การปฏิวัติหรือรัฐประหาร ในพุทธประวัติพระเทวทัตเป็นพระเถระที่มีชื่อเสียงใน

สมัยพุทธกาล ผู้ปรารถนาอำนาจการปกครองสงฆ์แทนพระพุทธเจ้า โดยได้ร่วมมือกับพระเจ้าอชาตศัตรู ให้ทำการปฏิวัติพระเจ้าพิมพิสาร ส่วนตนเองพยายามยึดอำนาจจากพระพุทธเจ้าเพื่อครองอำนาจร่วมกัน จากการวิเคราะห์พบว่า พระเทวทัตใช้วิธีการแสวงหาอำนาจจากเขาไปหาหนัก เริ่มจากการขอปกครองสงฆ์ เมื่อไม่สำเร็จก็ประกาศแยกคณะสงฆ์ และสุดท้ายถึงขั้นลอบปลงพระชนม์พระพุทธเจ้า แต่ไม่ประสบความสำเร็จในที่สุด.

คำสำคัญ: การแสวงหาอำนาจ, การเมือง, พระเทวทัต, พระไตรปิฎก

ABSTRACT

The research article, "An Analytical Study of Devadatta's pursuit of political power in the Tipitaka" has three objectives: 1) To study the context of the concept of power and the pursuit of political power. 2) To study the pattern of Devadatta's pursuit of political power in the Tipitaka. 3) To analyze the pattern of Devadatta's pursuit of political power in the Tipitaka. This qualitative research examined data from primary and secondary texts, as well as recommendations from experts. These data were synthesized, analyzed, and presented descriptively. The results revealed that "power" is closely related to "politics," with political actors often seeking power through both conventional means, such as elections or appointments, and irregular means, such as revolutions or coups. In the life story of the Buddha, Devadatta was a renowned monk during the Buddha's time who sought power over the Sangha in place of the Buddha. He collaborated with King Ajatashatru to stage a coup against King Bimbisara, while he himself attempted to seize power from the Buddha for a shared power. The analysis revealed that Devadatta's methods of seeking power ranged from light to heavy, beginning with a request to rule the Sangha. Unsuccessful, he declared a split in the Sangha, and finally attempted to assassinate the Buddha, but ultimately unsuccessful.

Keywords: The Quest Ford Power, politics, Devadatta, Tripitaka.

บทนำ

มนุษย์เป็น “สัตว์สังคม” (Social Animals) (เบรนต์ อาร์. เนลสัน, 2548) หมายความว่า มนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยลำพัง แต่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว ชุมชน หรือสังคม เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์และพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา วัฒนธรรม สังคม และการเมือง โดยเฉพาะในด้าน “การเมือง” มนุษย์ยังได้รับการขนานนามว่าเป็น “สัตว์การเมือง” เนื่องจากเมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือชุมชน ย่อมเกิดระบบอำนาจและการจัดสรรทรัพยากรภายในชุมชนนั้น ซึ่งถือเป็นรากฐานของการเมือง เพราะอำนาจทางการเมืองจึงมักมีการแย่งชิงหรือแข่งขันกัน ซึ่งกระบวนการแย่งชิงอำนาจดังกล่าวเรียกว่า “กระบวนการทางการเมือง” (Political Process) หมายถึง วิธีการใช้อำนาจอธิปไตยเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ทางการเมือง (ดร. โกวิทย์ วงศ์สุรวัฒน์, 2567) จรูญ สุภาพ (2527) อธิบายว่ากระบวนการทางการเมืองมีหลายรูปแบบแตกต่างกันตามยุคสมัย บางสังคมใช้อำนาจโดยการสืบมรดก บางสังคมอาศัยความยินยอมของประชาชน ขณะที่บางสังคมใช้ความรุนแรงหรืออำนาจบังคับ ทั้งหมดนี้

ล้วนเป็นกระบวนการทางการเมือง ซึ่งมีลักษณะซับซ้อนและต้องปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ โดยเฉพาะเมื่อสังคมมีพัฒนาการมากขึ้น ความซับซ้อนของการแสวงหาอำนาจทางการเมืองก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย อนึ่ง กระบวนการทางการเมืองถือเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับ “อำนาจ” หรือ “อำนาจทางการเมือง” เนื่องจากโดยเนื้อแท้แล้ว การเมืองย่อมหมายถึง “อำนาจ” นั่นเอง ดังนั้น กระบวนการทางการเมืองจึงเท่ากับหรือมีนัยเดียวกับ “กระบวนการแสวงหาอำนาจทางการเมือง” อำนาจ (Power) มาจากรากศัพท์ภาษาลาตินว่า Potere หมายถึง “การมีอำนาจเหนือผู้อื่น” หรือ “ความสามารถของบุคคลในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้เกิดผลต่อพฤติกรรมหรือความรู้สึกของผู้อื่น” (Winter, 1973) ในทำนองเดียวกัน Yukl (2002) ได้ให้ความหมายว่า อำนาจคือ “ความสามารถของบุคคลในการมีอิทธิพลต่อผู้อื่นหรือกลุ่มบุคคล เพื่อให้มีพฤติกรรมหรือทัศนคติไปในทิศทางที่ต้องการ” สำหรับอำนาจที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง มักสัมพันธ์กับ “เครือข่ายของอำนาจ” ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) อำนาจทางอุดมการณ์ (2) อำนาจทางเศรษฐกิจ (3) อำนาจทางทหาร และ (4) อำนาจทางการเมือง โดยในบรรดาอำนาจทั้ง 4 ประเภทนั้น อำนาจทางทหารมักแสดงพลังได้ในระยะสั้นที่สุด ขณะที่อำนาจทางอุดมการณ์มีอิทธิพลยาวนานที่สุด ส่วนอำนาจทางเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมืองมีความเคลื่อนไหวและพลวัตอยู่ระหว่างสองขั้วดังกล่าว (พระเสกสรร ไชยชาติ, 2565)

โดยเฉพาะในด้าน “การเมือง” ซึ่งเป็นเรื่องของ “อำนาจ” จะพบว่า อำนาจทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิด “กระบวนการแสวงหาอำนาจทางการเมือง” เนื่องจากอำนาจทางการเมืองเป็นสิ่งที่ได้มายาก และเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมต่างต้องการครอบครอง อำนาจทางการเมืองจึงมีลักษณะสำคัญที่สามารถจำแนกได้เป็น 4 วิธีการหลัก ดังนี้ 1) อำนาจวิธิต่างขึ้นสู่อำนาจ หมายถึง วิธีการได้มาซึ่งอำนาจ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ทาง คือ (1) ทางที่ถูกศีลธรรม เช่น การเลือกตั้งหรือการแต่งตั้ง และ (2) ทางที่ผิดศีลธรรม เช่น การปฏิวัติ รัฐประหาร หรือการทำสงคราม (ลิขิต ธีรเวคิน, 2522) 2) อำนาจจากตำแหน่ง ได้แก่ (1) อำนาจจากอำนาจหน้าที่ (2) อำนาจจากการควบคุม (3) อำนาจจากการให้โทษ และ (4) อำนาจจากการควบคุมข่าวสารข้อมูล 3) อำนาจส่วนบุคคล มีอยู่ 3 ประการ คือ (1) อำนาจจากความเชี่ยวชาญ (2) อำนาจจากความเป็นเพื่อนหรือความจงรักภักดี และ (3) อำนาจจากความสามารถพิเศษ 4) อำนาจจากการเมือง (สมเกียรติ วันทะนะ, 2550) จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ (1) อำนาจในการควบคุมกระบวนการตัดสินใจ และ (2) อำนาจจากการรวมกลุ่ม (Coalition) กล่าวโดยสรุป อำนาจทางการเมืองเป็นสิ่งที่มีความหลายมิติและหลากหลายช่องทางในการได้มา ซึ่งสะท้อนถึงความซับซ้อนของกระบวนการทางการเมืองในทุกยุคทุกสมัย

ในทางพระพุทธศาสนา เมื่อกล่าวถึง “การเมือง” ซึ่งเกี่ยวข้องกับ “อำนาจ” พระพุทธองค์ทรงรับรองว่า “วโส อัสสรีย์ โลเก” แปลว่า “อำนาจเป็นใหญ่ในโลก” (ส.ส. (ไทย) 15/77/84) แสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ทรงยอมรับถึงการมีอยู่จริงของ “อำนาจ” และ “อำนาจทางการเมือง” เพียงแต่พระองค์มิได้ทรงยุ่งเกี่ยวกับอำนาจทางโลกโดยตรง แต่ก็ไม่ทรงปฏิเสธการใช้อำนาจในเชิงธรรมะเพื่อการปกครอง หมู่สงฆ์ เพราะ “สังฆะ” เองก็เป็นระบบสังคมหนึ่งที่มีโครงสร้างคล้ายการเมือง คือมีการบริหาร การจัดการ และการใช้อำนาจตามหน้าที่

ดังนั้นรูปแบบของอำนาจในคณะสงฆ์ปรากฏในสองลักษณะ คือ (1) อำนาจโดยหน้าที่ เช่น การแต่งตั้งพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ (ข.อุป. (ไทย) 32/263/42; ที.ม. (ไทย) 10/91/52) และ (2) อำนาจจากความเชี่ยวชาญ เช่น เอตทัคคะในด้านต่าง ๆ ของพระสาวก (อง.เอกก. (ไทย) 20/188/197/25–26) ตลอดจนการประชุมของพระอรหันต์เพื่อทำกิจสงฆ์ เช่น การสังคายนา (วิ. จู. (ไทย) 7/437/375) ซึ่งสะท้อนถึงโครงสร้างอำนาจภายในสังฆะอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังพบ

“กระบวนการแสวงหาอำนาจทางการเมือง” ในพระพุทธศาสนา 2 ลักษณะ คือ (1) การแสวงหาอำนาจโดยชอบธรรม เกิดจากความเชี่ยวชาญและการยอมรับของมหาชน เช่น กรณีเจ้าชายสิทธัตถะทรงออกบวช บำเพ็ญเพียรจนตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (วิ.ม. (ไทย) 4/1-2/4-5; ที.ม. (ไทย) 10/90/50-51) (2) การแสวงหาอำนาจโดยไม่ชอบธรรม เช่น กรณีพระเวททัตผู้ร่วมมือกับพระเจ้าอชาตศัตรูวางแผนปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสารและพระพุทธเจ้า เพื่อยึดอำนาจแทน (วิ.จ. (ไทย) 7/339/185) ซึ่งถือเป็นตัวอย่างของการแสวงหาอำนาจที่ไม่เป็นธรรมในเชิงพุทธจริยธรรม

ต่อจากนั้น พระเวททัตได้ดำเนินการแสวงหาอำนาจด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ (1) พยายามลอบปลงพระชนม์พระพุทธเจ้าด้วยวิธีการหลายรูปแบบ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ และ (2) ประกาศแยกตัวเป็นเอกเทศโดยเสนอ “เงื่อนไข 5 ประการ” เพื่อให้สงฆ์แตกแยกออกเป็นสองฝ่าย ทั้งนี้ก็เพื่อให้ตนได้ขึ้นเป็นผู้นำแทนพระพุทธองค์ กลยุทธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามแสวงหาอำนาจทางการเมืองภายในคณะสงฆ์อย่างชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับ “กระบวนการทางการเมือง” ตามหลักทั่วไป จะเห็นว่าการดำเนินการดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับกระบวนการแสวงหาอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองในสังคมโลก กล่าวคือ เป็นการพยายามได้มาซึ่งอำนาจและขยายอิทธิพลของตน โดยใช้ทั้งวิธีการชักชวน กดดัน หรือ สร้างเงื่อนไข เพื่อให้ผู้อื่นกระทำตามวัตถุประสงค์ของตน หรือ กลุ่มตน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2540) ดังนั้น จากกรณีของพระเวททัตจะเห็นได้ว่า มีกรอบแนวคิดและรูปแบบของ “การแสวงหาอำนาจทางการเมือง” ที่ชัดเจน ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจและยังไม่เคยมีผู้ศึกษามาก่อน การศึกษาครั้งนี้จึงอาจเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาประเด็นเรื่องอำนาจและการเมืองในเชิงพุทธศาสนาในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาริบทแนวคิดเรื่องอำนาจและการแสวงหาอำนาจทางการเมือง
2. เพื่อศึกษารูปแบบการแสวงหาอำนาจทางการเมืองของพระเวททัตในพระไตรปิฎก
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการแสวงหาอำนาจทางการเมืองของพระเวททัตในพระไตรปิฎก

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการแสวงหาอำนาจทางการเมืองของพระเวททัตในพระไตรปิฎกและเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยรวบรวมและประมวลเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมแสวงหาอำนาจ (มัจฉริยะ) จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ แล้วนำมาศึกษาเชิงวิเคราะห์เพื่ออธิบายและแยกแยะรูปแบบ พร้อมยกตัวอย่างประกอบจากพระไตรปิฎกเพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์

2. ขอบเขตด้านเอกสาร ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539) และคัมภีร์/อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ไขปัญหาอิภรณ์ (อิภรณ์สมณะ 7) ในพระไตรปิฎก เพื่อรวบรวม วิเคราะห์ สรุปผล และนำเสนอเป็นผลงานวิจัย.

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “การแสวงหาอำนาจทางการเมืองของพระเทวทัตในพระไตรปิฎก” พบว่า การแสวงหาและการใช้อำนาจทางการเมืองในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในกรณีของพระเทวทัต ถือเป็นกระบวนการทางการเมืองภายในสังคมสงฆ์ในสมัยพุทธกาลอย่างชัดเจน พระเทวทัตได้ใช้กลยุทธ์และวิธีการหลากหลายเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด คือ การขึ้นครองตำแหน่งผู้นำสงฆ์แทนพระพุทธเจ้า ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบของการแสวงหาอำนาจในมิติศาสนาและการเมืองที่ซับซ้อน การแสวงหาและการใช้อำนาจทางการเมืองของพระเทวทัตสามารถสรุปได้เป็น 3 ประการ คือ

1) การแสวงหาอำนาจ เพราะว่าพระเทวทัตแสวงหาอำนาจทางการเมืองภายในพระพุทธศาสนา เนื่องจากหลายสาเหตุสำคัญ ได้แก่ 1) ปมด้อยส่วนตัว พระเทวทัตมีความรู้สึกที่ว่าตนไม่สามารถกระทำสิ่งใดให้ทัดเทียมกับพระพุทธเจ้าได้ อีกทั้งภูมิหลังในอดีตและครอบครัวที่มีความแตกต่างจากพระพุทธองค์ ยิ่งก่อให้เกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ เป็นแรงผลักดันให้พยายามแสวงหาวิธีที่จะยกระดับตนเองขึ้นสู่ฐานะที่สูงกว่าเดิม จนนำไปสู่ความทะเยอทะยานในอำนาจและชื่อเสียง 2) ความทะเยอทะยานในตนเอง ความทะเยอทะยานเป็นกิเลสที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน แต่ในกรณีของพระเทวทัต ความทะเยอทะยานนั้นรุนแรงกว่าปกติ โดยมีเป้าหมายเพื่อช่วงชิงความเป็นผู้นำสงฆ์หรือเทียบเท่าพระพุทธเจ้า ขึ้นแรกพระเทวทัตพยายามใช้วิธีตรง เช่น การแสดงฤทธิ์เดชเพื่อแสดงความสามารถเหนือกว่าพระพุทธองค์ แต่เมื่อไม่ประสบผลสำเร็จจึงหันมาใช้วิธีอ้อมปลงพระชนม์ เพื่อยึดอำนาจให้ได้โดยง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม ความพยายามดังกล่าวล้มเหลวทั้งหมด 3) ความต้องการยศ ลาก และสักการะ พระเทวทัตต้องการได้รับการยอมรับและการเคารพบูชาในระดับเดียวกับพระพุทธเจ้าและพระภิกษุผู้ใหญ่รูปอื่น ๆ จึงใช้กลยุทธ์ทางการเมืองเพื่อสร้างฐานะและอำนาจในสงฆ์ให้เทียบเท่าหรือเหนือกว่า จากสาเหตุดังกล่าว พระเทวทัตจึงดำเนินการตามลำดับขั้นตอนในการแสวงหาอำนาจ ดังนี้ 1) เข้าหาพระเจ้าอชาตศัตรู เพื่อสร้างพันธมิตรทางการเมืองและเป็นฐานสนับสนุนอำนาจ 2) ร่วมกับพระเจ้าอชาตศัตรูวางแผนปลงพระชนม์ทั้งผู้นำฝ่ายศาสนจักร (พระพุทธเจ้า) และฝ่ายอาณาจักร (พระเจ้าพิมพิสาร) เพื่อยึดอำนาจอย่างสมบูรณ์ 3) ลงมือพยายามปลงพระชนม์พระพุทธองค์ด้วยวิธีการต่าง ๆ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ และ 4) เมื่อไม่สามารถยึดอำนาจได้โดยตรง จึงหันมาใช้วิธีทางสังคมสงฆ์ ด้วยการชักชวนภิกษุสงฆ์จำนวนหนึ่งให้แยกตนออกจากหมู่สงฆ์ และประกาศหลักปฏิบัติ 5 ประการใหม่เพื่อสร้างคณะสงฆ์ฝ่ายตน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของ “สังฆเภท” หรือการแตกแยกภายในพระศาสนา กล่าวโดยสรุป พระเทวทัตเป็นบุคคลตัวอย่างของ “การเมืองภายในศาสนา” ที่แสดงให้เห็นว่า แม้ในสังคมสงฆ์ซึ่งตั้งอยู่บนหลักธรรม ก็อาจเกิดกระบวนการแสวงหาอำนาจได้ หากมีแรงขับจากกิเลส ความทะเยอทะยาน และความต้องการยศลาภเป็นพื้นฐาน

2) การใช้อำนาจ เมื่อพระเทวทัตสามารถสร้างฐานอำนาจเบื้องต้นได้จากการสานสัมพันธ์กับพระเจ้าอชาตศัตรูแล้ว จึงนำอำนาจที่มีอยู่นั้นมาใช้เพื่อพยายาม “ปฏิวัติ” หรือ “โค่นล้ม” อำนาจของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผู้นำสูงสุดของสงฆ์ โดยพระเทวทัตได้ดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดการใช้อำนาจทางรัฐศาสตร์ที่แบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบหลัก ได้แก่ 2.1) การใช้อำนาจในรูปแบบการชักชวน (Influence by Persuasion) เป็นการใช้อำนาจผ่านอิทธิพลทางความคิดและการสื่อสาร เพื่อโน้มน้าวให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามความต้องการของตนโดยไม่ใช้การบังคับหรือสัญญาใด ๆ พระเทวทัตใช้วิธีการชักชวนในหลายลักษณะ ได้แก่ 1) การให้ข้อเสนอ (Offer of Benefits) พระเทวทัตเสนอแนวปฏิบัติ 5 ประการแก่พระพุทธเจ้า โดยอ้างว่าเพื่อความบริสุทธิ์แห่งพระศาสนา แต่แท้จริงแล้วมีเจตนาเพื่อสร้างความแตกแยกและยกระดับตนเองให้เป็นผู้นำฝ่ายหนึ่งในสงฆ์ เช่น การให้ภิกษุถือเพศอยู่ป่า บิณฑบาต

และไม่นอนในที่มิหลังคา เป็นต้น 2) การให้ข้อมูลข่าวสาร (Information Control) พระเทวทัตใช้กลวิธี บิดเบือนข้อมูลและข่าวสาร เพื่อสร้างความเชื่อให้หมู่ภิกษุและฆราวาสบางส่วนหลงเชื่อว่าพระพุทธองค์ไม่ เคารงครัตินวัตรปฏิบัติ และตนเองเป็นผู้ปฏิบัติเคร่งกว่าพระพุทธเจ้า และ 3) การโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) พระเทวทัตเผยแพร่แนวคิดของตนในหมู่ภิกษุและอุบาสกอุบาสิกา โดยใช้ถ้อยคำอัน ไพเราะและอ้างความชอบธรรมทางศีลธรรม เพื่อสร้างความศรัทธาและภาพลักษณ์ว่าตนเป็นผู้มุ่งรักษา พระศาสนาอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพื่อดึงผู้คนให้เข้ามาสนับสนุนฝ่ายของตน 2.2) การใช้อำนาจในรูปแบบการ กดดัน (Influence by Pressure) เป็นการใช้อำนาจโดยอาศัยแรงบีบบังคับทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อให้ บุคคลอื่นยอมทำตามความประสงค์ของตน พระเทวทัตใช้กลยุทธ์ในลักษณะนี้หลายวิธี ได้แก่ 1) การออก คำสั่ง (Issuing Commands) พระเทวทัตใช้อำนาจออกคำสั่งภิกษุที่เป็นพวกของตนให้ประพฤติตาม แนวทางใหม่ที่ตนบัญญัติขึ้น และให้ปฏิเสธการปฏิบัติตามพระพุทธองค์ เพื่อสร้างเขตอำนาจของตนเอง 2) การสร้างสถานการณ์ (Situation Manipulation) พระเทวทัตสร้างเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความ ไม่ไว้วางใจระหว่างหมู่สงฆ์ เช่น การยกตนเป็นผู้ทรงศีลเคร่ง และกล่าวหาพระพุทธองค์ว่าทุศีล เพื่อให้เกิด ความแตกแยกและบั่นทอนศรัทธาของพุทธบริษัท 3) การต่อรอง (Negotiation) พระเทวทัตใช้วิธี เจรจ่าต่อรองกับพระเจ้าอชาตศัตรู โดยเสนอการร่วมมือทางศาสนาและการเมือง เพื่อผลประโยชน์ ร่วมกัน กล่าวคือ พระเทวทัตจะช่วยสนับสนุนการได้อำนาจของพระเจ้าอชาตศัตรู ส่วนพระเจ้าอชาตศัตรู ก็จะสนับสนุนให้พระเทวทัตขึ้นเป็นผู้นำสงฆ์ และ 4) การใช้กำลัง (Use of Force) เมื่อวิธีการทาง อิทธิพลไม่ประสบผลสำเร็จ พระเทวทัตจึงหันมาใช้ความรุนแรง เช่น การส่งคนลอบปลงพระชนม์พระ พุทธองค์ การกลิ้งหินหมายปลงพระชนม์ และการปล่อยช้างนาฬาคีรีทำร้ายพระพุทธองค์ ซึ่งล้วนเป็นการ ใช้กำลังเพื่อยึดอำนาจโดยตรง กล่าวโดยสรุป การใช้อำนาจของพระเทวทัตเป็นไปตามกระบวนการทาง รัฐศาสตร์ที่ครบทั้ง “การชักชวน” และ “การกดดัน” แต่ต่างจากแนวทางของพระพุทธเจ้าโดยสิ้นเชิง เพราะพระเทวทัตใช้อำนาจด้วยเจตนาแห่งกิเลส ความทะเยอทะยาน และอำนาจนิยม จึงนำไปสู่ความ ล้มเหลวและวิบากกรรมในที่สุด.

3) กระบวนการแสวงหาและการใช้อำนาจของพระเทวทัต ส่วนใหญ่เป็นอำนาจที่ได้มาจากการ แอบอิงอำนาจทางการเมือง มากกว่าการยึดโยงกับคุณธรรมเช่นเดียวกับพระพุทธองค์หรือบรรดาสาวก ดังนั้น รูปแบบการใช้อำนาจของพระเทวทัตจึงมีลักษณะคล้ายกับนักการเมืองทั่วไป ได้แก่ การลอบปลง พระชนม์ การก่อวินาศกรรม การสร้างสถานการณ์ การบีบบังคับ กดดัน และการใส่ร้ายป้ายสี ผลจากพฤติกรรม ทางการเมืองดังกล่าวมีทั้งด้านดีและด้านเสีย แต่เมื่อพิจารณาโดยรวม ผลเสียมีมากกว่าผลดี โดยสามารถ สรุปได้ดังนี้

1) ผลดี คือ ทำให้สังคมเห็นภาพสะท้อนของระบบการจัดการภายในคณะสงฆ์ และพฤติกรรม ของพระสงฆ์ทั้งฝ่ายที่ดีและไม่ดี ซึ่งสามารถนำมาเป็นตัวอย่างสำหรับการพิจารณาและปรับปรุงการ บริหารสงฆ์ในอนาคต

2) ผลเสีย คือ นำไปสู่การก่อกรรมหนักหรือ อนันตริยกรรม 3 ประการในเวลาเดียวกัน ได้แก่

2.1) การพยายามทำให้พระโลหิตของพระพุทธองค์หือขึ้น

2.2) การก่อ สังฆเภท หรือความแตกแยกในหมู่สงฆ์ และ

2.3) การกระทำ ปิตุฆาต ซึ่งเป็นผลจากการที่พระเจ้าอชาตศัตรูได้รับอิทธิพลและร่วมมือกับพระ เทวทัต ดังนั้น กระบวนการแสวงหาและใช้อำนาจของพระเทวทัตจึงสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจทางการเมือง ที่ปราศจากคุณธรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมสงฆ์และสังคมฆราวาสอย่างชัดเจน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การแสวงหาอำนาจทางการเมืองของพระเทวทัตในพระไตรปิฎก” พบว่า การแสวงหาและการใช้อำนาจทางการเมืองในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะกรณีของพระเทวทัต ถือเป็นกระบวนการทางการเมืองภายในสังคมสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระเทวทัตได้ดำเนินกลยุทธ์และวิธีการต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด คือ การก้าวขึ้นเป็นพระพุทธเจ้า โดยการแสวงหาและการใช้อำนาจดังกล่าวสามารถสรุปได้เป็น 3 ประการ คือ

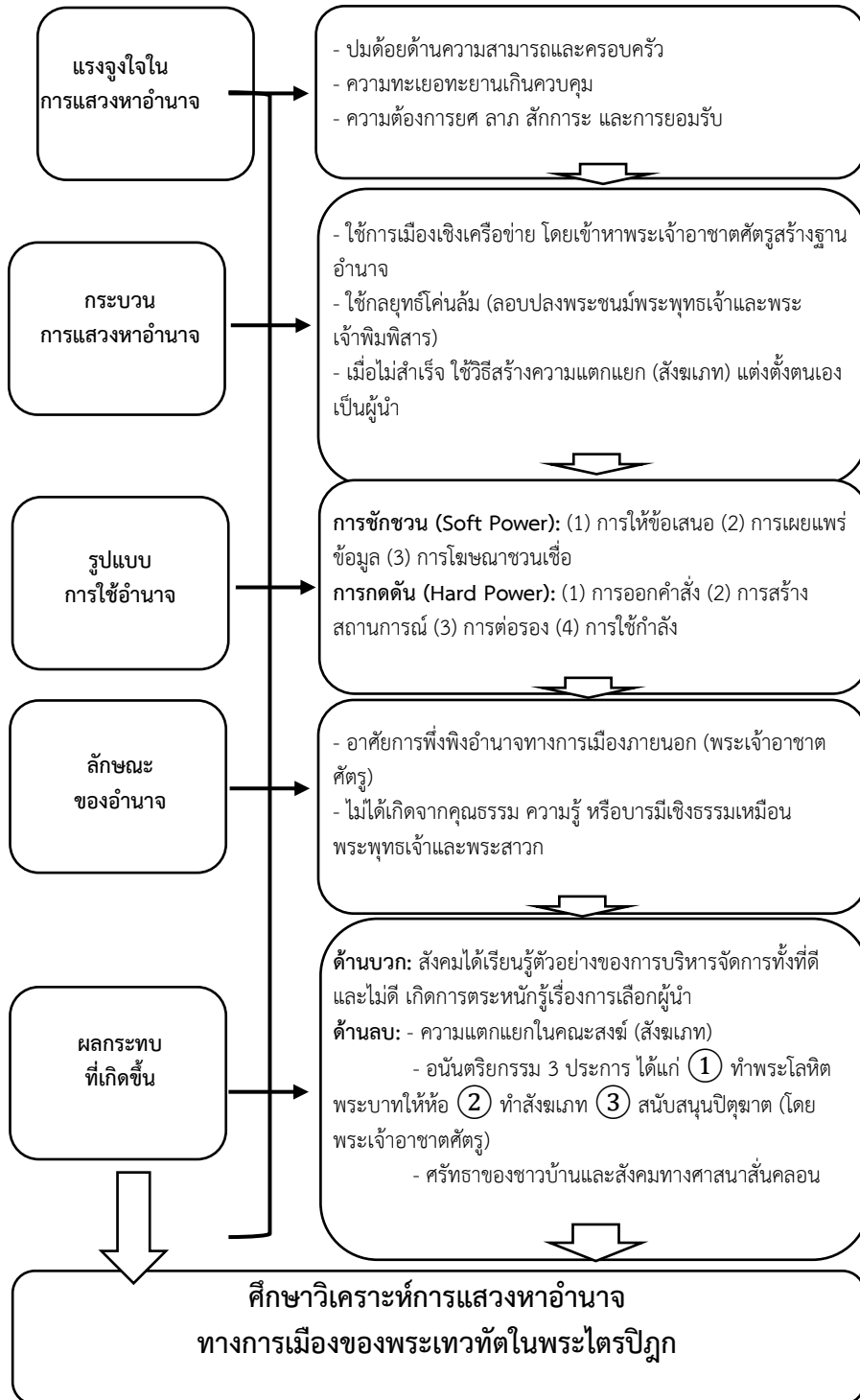
1) การแสวงหาอำนาจ เพราะว่าพระเทวทัตแสวงหาอำนาจทางการเมืองภายในพระพุทธศาสนา เนื่องจากหลายสาเหตุสำคัญ ได้แก่ 1) ปมด้อยส่วนตัว พระเทวทัตมีความรู้สึกว่าจะตนไม่สามารถกระทำสิ่งใดให้ทัดเทียมกับพระพุทธเจ้าได้ อีกทั้งภูมิหลังในอดีตและครอบครัวที่มีความแตกต่างจากพระพุทธองค์ ยิ่งก่อให้เกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ เป็นแรงผลักดันให้พยายามแสวงหาวิธีที่จะยกระดับตนเองขึ้นสู่ฐานะที่สูงกว่าเดิม จนนำไปสู่ความทะยานอยากในอำนาจและชื่อเสียง 2) ความทะเยอทะยานในตนเอง ความทะเยอทะยานเป็นกิเลสที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน แต่ในกรณีของพระเทวทัต ความทะเยอทะยานนั้นรุนแรงกว่าปกติ โดยมีเป้าหมายเพื่อช่วงชิงความเป็นผู้นำสงฆ์หรือเทียบเท่าพระพุทธเจ้า ชั้นแรกพระเทวทัตพยายามใช้วิธีตรง เช่น การแสดงฤทธิ์เดชเพื่อแสดงความสามารถเหนือกว่าพระพุทธองค์ แต่เมื่อไม่ประสบผลสำเร็จจึงหันมาใช้วิธีลอบปลงพระชนม์ เพื่อยึดอำนาจให้ได้โดยง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม ความพยายามดังกล่าวล้มเหลวทั้งหมด 3) ความต้องการยศ ลาก และสักการะ พระเทวทัตต้องการได้รับการยอมรับและการเคารพบูชาในระดับเดียวกับพระพุทธเจ้าและพระภิกษุผู้ใหญ่รูปอื่น ๆ จึงใช้กลยุทธ์ทางการเมืองเพื่อสร้างฐานะและอำนาจในสงฆ์ให้เทียบเท่าหรือเหนือกว่า จากสาเหตุดังกล่าว พระเทวทัตจึงดำเนินการตามลำดับขั้นตอนในการแสวงหาอำนาจ ดังนี้ 1) เข้าหาพระเจ้าอชาตศัตรู เพื่อสร้างพันธมิตรทางการเมืองและเป็นฐานสนับสนุนอำนาจ 2) ร่วมกับพระเจ้าอชาตศัตรูวางแผนปลงพระชนม์ทั้งผู้นำฝ่ายศาสนจักร (พระพุทธเจ้า) และฝ่ายอาณาจักร (พระเจ้าพิมพิสาร) เพื่อยึดอำนาจอย่างสมบูรณ์ 3) ลงมือพยายามลอบปลงพระชนม์พระพุทธองค์ด้วยวิธีการต่าง ๆ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ และ 4) เมื่อไม่สามารถยึดอำนาจได้โดยตรง จึงหันมาใช้วิธีทางสังคมสงฆ์ ด้วยการชักชวนภิกษุสงฆ์จำนวนหนึ่งให้แยกตนออกจากหมู่สงฆ์ และประกาศหลักปฏิบัติ 5 ประการใหม่เพื่อสร้างคณะสงฆ์ฝ่ายตน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของ “สังฆเภท” หรือการแตกแยกภายในพระศาสนา กล่าวโดยสรุป พระเทวทัตเป็นบุคคลตัวอย่างของ “การเมืองภายในศาสนา” ที่แสดงให้เห็นว่า แม้ในสังคมสงฆ์ซึ่งตั้งอยู่บนหลักธรรม ก็อาจเกิดกระบวนการแสวงหาอำนาจได้ หากมีแรงขับจากกิเลส ความทะเยอทะยาน และความต้องการยศลาภเป็นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอดิศักดิ์ ทองบุญ (2540) ได้กล่าวถึง พระเทวทัตไว้ในหนังสือ คำให้การของพระเทวทัต สรุปเป็นใจความได้ดังนี้พระเทวทัต ถึงแม้ว่าท่านจะทำการที่ไม่ดีมาจนตลอดชีวิต แม้แต่หลังจากที่บวชเข้ามาแล้วก็ตาม ด้วยความที่ท่านเกิดความน้อยใจที่คนทั้งหลายเมื่อเข้ามาวัดก็ถามหาแต่พระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ และพระอานนท์เป็นต้น ไม่มีใครถามหาท่านเลย ท่านก็เลยเกิดมานะถือตัวว่าตัวท่านก็เป็นกษัตริย์เช่นเดียวกัน จึงแสวงหาคนมาเป็นพวก ก็ไม่เห็นใครเหมาะสมเท่ากับเจ้าชายอชาตศัตรู จึงได้ทำปาฏิหาริย์ให้เจ้าชายเสื่อมใส แล้วคบคิดกับเจ้าชายทำกรรมชั่วหลายประการ แต่ในบั้นปลายของชีวิต ท่านเกิดสำนึกผิดและได้ถวายร่างกายของตัวเองและลมหายใจเป็นพุทธบูชา เพื่อเป็นการไถ่ถอนความผิดที่ได้ทำไว้แก่พระพุทธองค์ และก็ได้รับคำพยากรณ์จากพระพุทธองค์ว่าหลังจากที่ท่านพ้นจากอเวจีมหานรกแล้วก็จะได้มาบังเกิดเป็นมนุษย์อีก และจะสำเร็จเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้านามว่าอภิวินาสระ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ท่านจะเป็นคนที่ต้นคด แต่ว่ามีปลายตรง

2) การใช้อำนาจ เมื่อพระเทวทัตสามารถสร้างฐานอำนาจเบื้องต้นได้จากการสานสัมพันธ์กับพระเจ้าอชาตศัตรูแล้ว จึงนำอำนาจที่มีอยู่นั้นมาใช้เพื่อพยายาม “ปฏิวัติ” หรือ “โค่นล้ม” อำนาจของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผู้นำสูงสุดของสงฆ์ โดยพระเทวทัตได้ดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดการใช้อำนาจทางรัฐศาสตร์ที่แบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบหลัก ได้แก่ 2.1) การใช้อำนาจในรูปแบบการชักชวน (Influence by Persuasion) เป็นการใช้อำนาจผ่านอิทธิพลทางความคิดและการสื่อสาร เพื่อโน้มน้าวให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามความต้องการของตนโดยไม่ใช้การบังคับหรือสัญญาใด ๆ พระเทวทัตใช้วิธีการชักชวนในหลายลักษณะ ได้แก่ 1) การให้ข้อเสนอ (Offer of Benefits) พระเทวทัตเสนอแนวปฏิบัติ 5 ประการแก่พระพุทธเจ้า โดยอ้างว่าเพื่อความบริสุทธิ์แห่งพระศาสนา แต่แท้จริงแล้วมีเจตนาเพื่อสร้างความแตกแยกและยกระดับตนเองให้เป็นผู้นำฝ่ายหนึ่งในสงฆ์ เช่น การให้ภิกษุถือเพศอยู่ป่า บิณฑบาตและไม่นอนในที่มียาคา เป็นต้น 2) การให้ข้อมูลข่าวสาร (Information Control) พระเทวทัตใช้กลวิธีบิดเบือนข้อมูลและข่าวสาร เพื่อสร้างความเชื่อให้หมู่ภิกษุและฆราวาสบางส่วนหลงเชื่อว่าพระพุทธองค์ไม่เคร่งครัดในวัตรปฏิบัติ และตนเองเป็นผู้ปฏิบัติเคร่งกว่าพระพุทธเจ้า และ 3) การโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) พระเทวทัตเผยแพร่แนวคิดของตนในหมู่ภิกษุและอุบาสกอุบาสิกา โดยใช้ถ้อยคำอันไพเราะและอ้างความชอบธรรมทางศีลธรรม เพื่อสร้างความศรัทธาและภาพลักษณ์ว่าตนเป็นผู้มุ่งรักษาพระศาสนาอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพื่อดึงผู้คนให้เข้ามาสนับสนุนฝ่ายของตน 2.2) การใช้อำนาจในรูปแบบการกดดัน (Influence by Pressure) เป็นการใช้อำนาจโดยอาศัยแรงบีบบังคับทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อให้บุคคลอื่นยอมทำตามความประสงค์ของตน พระเทวทัตใช้กลยุทธ์ในลักษณะนี้หลายวิธี ได้แก่ 1) การออกคำสั่ง (Issuing Commands) พระเทวทัตใช้อำนาจออกคำสั่งภิกษุที่เป็นพวกของตนให้ประพฤติตามแนวทางใหม่ที่ตนบัญญัติขึ้น และให้ปฏิเสธการปฏิบัติตามพระพุทธองค์ เพื่อสร้างเขตอำนาจของตนเอง 2) การสร้างสถานการณ์ (Situation Manipulation) พระเทวทัตสร้างเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจระหว่างหมู่สงฆ์ เช่น การยกตนเป็นผู้ทรงศีลเคร่ง และกล่าวหาพระพุทธองค์ว่าทุศีล เพื่อให้เกิดความแตกแยกและบั่นทอนศรัทธาของพุทธบริษัท 3) การต่อรอง (Negotiation) พระเทวทัตใช้วิธีเจรจาท่องกับพระเจ้าอชาตศัตรู โดยเสนอการร่วมมือทางศาสนาและการเมือง เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ พระเทวทัตจะช่วยสนับสนุนการได้อำนาจของพระเจ้าอชาตศัตรู ส่วนพระเจ้าอชาตศัตรูก็น่าจะสนับสนุนให้พระเทวทัตขึ้นเป็นผู้นำสงฆ์ และ 4) การใช้กำลัง (Use of Force) เมื่อวิธีการทางอิทธิพลไม่ประสบผลสำเร็จ พระเทวทัตจึงหันมาใช้ความรุนแรง เช่น การส่งคนลอบปลงพระชนม์พระพุทธองค์ การกลิ้งหินหมายปลงพระชนม์ และการปล่อยช้างนาฬาคีรีทำร้ายพระพุทธองค์ ซึ่งล้วนเป็นการใช้กำลังเพื่อยึดอำนาจโดยตรง กล่าวโดยสรุป การใช้อำนาจของพระเทวทัตเป็นไปตามกระบวนการทางรัฐศาสตร์ที่ครบทั้ง “การชักชวน” และ “การกดดัน” แต่ต่างจากแนวทางของพระพุทธเจ้าโดยสิ้นเชิง เพราะพระเทวทัตใช้อำนาจด้วยเจตนาแห่งกิเลส ความทะเยอทะยาน และอำนาจนิยม จึงนำไปสู่ความล้มเหลวและวิบากกรรมในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมัคร บุรราวาศ (2537) ได้กล่าวไว้ในเรื่องความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก โดยได้กล่าวถึงหลักธรรมโดยการตีความหัวข้อธรรมในเชิงการเมืองดังต่อไปนี้ 1) อธิปไตย 3 (คำที่ไม่เกี่ยวกับระบอบการปกครอง) คำสอนเรื่องอธิปไตย 3 มีกล่าวในสังคีตสูตร ซึ่งได้แก่อัตตาทิปไตย โลกาทิปไตย และธรรมาทิปไตย 2) อัคคัญญสูตร (คำสอนว่าการเกิดรัฐ) ซึ่งกล่าวถึงการกำเนิดของมนุษย์ สังคม ความคิดทางการเมืองและสถาบันทางการเมือง โดยพิจารณาอย่างมีเหตุผลจะพบว่า พระพุทธองค์แสดงการเกิดรัฐโดยธรรมชาติ 3) จักรวัตติสูตร เป็นหัวข้อธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสอนพระราชินีในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นพระเจ้าจักรวรรดิ 4) ภูมัทธสูตร เป็นพระสูตรหนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงแสดงให้เห็นว่า เศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้รัฐมั่นคง 5) อปริหานิยธรรม เป็นคำสอนที่ว่า

ด้วยพุทธศาสนาในฐานะเป็นประชาธิปไตยและเป็นคำสอนทางการเมืองสำหรับรัฐที่ปกครองโดยสามัคคีธรรม

3) กระบวนการแสวงหาและการใช้อำนาจของพระเทวทัต ส่วนใหญ่เป็นอำนาจที่ได้มาจากการแอบอิงอำนาจทางการเมือง มากกว่าการยึดโยงกับคุณธรรมเช่นเดียวกับพระพุทธองค์หรือบรรดาสาวก ดังนั้น รูปแบบการใช้อำนาจของพระเทวทัตจึงมีลักษณะคล้ายกับนักการเมืองทั่วไป ได้แก่ การลอบปลงพระชนม์ การก่อวินาศกรรม การสร้างสถานการณ์ การบีบบังคับ กดดัน และการใส่ร้ายป้ายสี ผลจากพฤติกรรมทางการเมืองดังกล่าวมีทั้งด้านดีและด้านเสีย แต่เมื่อพิจารณาโดยรวม ผลเสียมีมากกว่าผลดี โดยสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ผลดี คือ ทำให้สังคมเห็นภาพสะท้อนของระบบการจัดการภายในคณะสงฆ์ และพฤติกรรมของพระสงฆ์ทั้งฝ่ายที่ดีและไม่ดี ซึ่งสามารถนำมาเป็นตัวอย่างสำหรับการพิจารณาและปรับปรุงการบริหารสงฆ์ในอนาคต 2) ผลเสีย คือ นำไปสู่การก่อกรรมหนักหรือ อนันตริยกรรม 3 ประการในเวลาเดียวกัน ได้แก่ 2.1) การพยายามทำให้พระโลหิตของพระพุทธองค์ห่อขึ้น 2.2) การก่อ สังฆเภท หรือความแตกแยกในหมู่สงฆ์ และ 2.3) การกระทำ ปิตุฆาต ซึ่งเป็นผลจากการที่พระเจ้าอชาตศัตรูได้รับอิทธิพลและร่วมมือกับพระเทวทัต ดังนั้น กระบวนการแสวงหาและใช้อำนาจของพระเทวทัตจึงสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจทางการเมืองที่ปราศจากคุณธรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมสงฆ์และสังคมฆราวาสอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อิทธิพล แก้วพิลา (2545) กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสังฆเภทในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท มีใจความว่า พระเทวทัต มีความเลื่อมใสในพุทธศาสนาจนถึงกับเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุได้บำเพ็ญสมณธรรมจนสำเร็จชั้นโลกียฤทธิ์ มีจิตใจกำเริบโอหังปรารถนาจะบริหารคณะสงฆ์แทนพระพุทธองค์ด้วยอำนาจแห่งลาภสักการะครอบงำแต่พระองค์ไม่ทรงอนุญาต จึงเกิดความอาฆาตปรารถนาจะทำร้ายพระพุทธองค์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ส่งนายขมังธนูไปตักขุมทำร้ายพระพุทธองค์ในระหว่างทางเสด็จก็ไม่สำเร็จ สั่งให้ราชบุรุษปล่อยช้างนาฬาคีรีเพื่อทำร้ายพระองค์ก็ไม่สำเร็จ แล้วตนเองขึ้นไปบนภูเขาศิขณภูฏเพื่อกลิ้งก้อนหินลงไปทับพระองค์ก็ไม่สำเร็จ และในที่สุดจึงเสนาอวตถุ ๕ ประการให้พระภิกษุสงฆ์ประพฤติปฏิบัติตาม พระเทวทัตได้กระทำอนันตริยกรรมถึง ๒ อย่าง คือ โลहितุปบาท คือ ทำร้ายพระวรกายของพระพุทธเจ้าจนพระโลหิตห่อขึ้น และทำสังฆเภท คือ ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

บทสรุป

จากการวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการเมืองแสวงหาอำนาจทางการเมือง พบว่าการเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์และสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากเดิมที่การเมืองถูกมองในเชิงสถาบันและการ

ปกครองรัฐ ต่อมาขยายความหมายไปถึงกิจกรรม พุทธกรรม และปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่สังคม การเมืองปรากฏทั้งในระดับมหภาค เช่น การบริหารและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ และระดับจุลภาค เช่น การแข่งขันหรือการต่อรองของกลุ่มบุคคลในองค์กร อีกทั้งการเมืองยังสัมพันธ์กับศาสนาอย่างแนบแน่น แม้ศาสนาจะมีใช้การเมืองโดยตรง แต่ก็มีมิติทางการเมืองแฝงอยู่ในองค์กรศาสนา เช่น การช่วงชิงอำนาจภายในศาสนจักร หรือในพระพุทธศาสนา สมัยพุทธกาลที่ปรากฏชัดในกรณีพระเทวทัต เพราะว่าการแสวงหาและใช้อำนาจทางการเมืองคือกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มใช้เพื่อได้มาซึ่งอำนาจ คงไว้และขยายอิทธิพล อาจดำเนินไปอย่างเป็นทางการผ่านกฎหมายและนโยบาย หรือไม่เป็นทางการผ่านการต่อรองและกลยุทธ์ต่าง ๆ อำนาจทางการเมืองมีรากฐานจากหลายแหล่ง เช่น กฎหมาย เศรษฐกิจ องค์กร บุคลิกภาพ และความเชี่ยวชาญ การเข้าใจอำนาจจึงมิใช่เพียงการครอบครองตำแหน่งหรือปกครองรัฐ แต่ครอบคลุมความสัมพันธ์ทางสังคม ศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความชอบธรรม การยอมรับ และการใช้อำนาจอย่างมีประสิทธิภาพ ในบริบทพระพุทธศาสนา ระบบการปกครองคณะสงฆ์พัฒนาจาก พุทธาธิปไตย สู่ สาวกาธิปไตย และท้ายที่สุดเป็น สังฆาธิปไตย โดยใช้พระธรรมวินัยเป็นหลักการสูงสุดและเมตติของสงฆ์ในการตัดสินใจ สะท้อนพลวัตของอำนาจที่รวมศูนย์และกระจายอำนาจไปตามความเหมาะสม ในกรณีที่พระเทวทัตเป็นตัวอย่างชัดเจนของการแสวงหาอำนาจโดยอิงความทะเยอทะยาน ปมด้อย และความต้องการลาภสักการะ โดยใช้วิธีการหลายชั้น เช่น การสร้างพันธมิตรกับพระเจ้าอชาตศัตรู ลอบปลงพระชนม์ การเสนอวัตรปฏิบัติและแยกตัวจากสงฆ์ ทั้งหมดล้มเหลวเนื่องจากพระพุทธเจ้าทรงใช้ปัญญา เมตตา และธรรมวินัยรักษาความมั่นคงของคณะสงฆ์ กรณีนี้สะท้อนโทษของการใช้อำนาจโดยปราศจากธรรมะ ซึ่งนำไปสู่ความพ่ายแพ้และเสื่อมลาภยศ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1 หน่วยงานด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา ควรกำหนดแนวทางการเรียนการสอนที่ชี้ให้เห็นโทษภัยของการแสวงหาอำนาจโดยไม่ชอบธรรม และใช้กรณีพระเทวทัตเป็นบทเรียนเชิงจริยธรรม
- 1.2 องค์กรคณะสงฆ์และสถาบันการศึกษา ควรจัดเวทีเสวนาหรือหลักสูตรอบรมผู้นำชุมชน/พระสงฆ์ โดยบูรณาการแนวคิดการเมืองเชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำที่ยึดหลักธรรม
- 1.3 ภาครัฐควรสนับสนุนการเผยแพร่ความรู้เรื่องการใช้อำนาจอย่างมีศีลธรรม เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคม ลดปัญหาการแสวงหาอำนาจที่บ่อนทำลายความสามัคคี

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

- 2.1 ผลวิจัยสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาในรายวิชาพุทธปรัชญา รัฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เพื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎีอำนาจร่วมสมัย
- 2.2 พระนักเทศน์หรือพระวิทยากร สามารถนำผลวิจัยไปปรับใช้ในการเผยแผ่ธรรมะ โดยยกกรณีพระเทวทัตเป็นตัวอย่างของการใช้อำนาจผิดพลาดเพื่อเตือนใจประชาชน
- 2.3 ชุมชนและองค์กรทางศาสนาอาจนำผลวิจัยไปใช้ในการวางแผนพัฒนากิจกรรมด้านศีลธรรมและจริยธรรมสำหรับเยาวชน เพื่อปลูกฝังการใช้อำนาจอย่างรับผิดชอบ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 3.1 ควรศึกษาการเปรียบเทียบการแสวงหาอำนาจของพระเทวทัตกับนักการเมืองในยุคปัจจุบัน เพื่อให้เห็นบทเรียนร่วมสมัย

3.2 ควรขยายการศึกษาไปสู่ประเด็นจิตวิทยาการเมืองและพฤติกรรมผู้นำเชิงพุทธ เพื่อให้ได้ภาพ
ลึกด้านแรงจูงใจและกลไกทางจิตใจ

3.3 ควรวิจัยเชิงเปรียบเทียบกับศาสนาอื่น เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์การแสวงหาอำนาจ
ในบริบทศาสนาและการเมืองสากล

บรรณานุกรม

- โกวิทย์ วงศ์สุรวัฒน์. ดร. (2543). พื้นฐานรัฐศาสตร์กับการเมืองในทศวรรษที่ 21. นครปฐม: โรงพิมพ์
สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม กำแพงแสน.
- จรรยา สุภาพ. (2527). หลักรัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- พระเสกสรรค์ ไชยชาติ. (2565). รูปแบบพึงประสงค์ลักษณะอำนาจทางการเมือง. วารสารการบริหาร
การปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 6(1), 123.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532). อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). ปกรณ์วิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2540). เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมือง
เมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์.
- รัฐศาสตร์ Political Science : กระบวนการทางการเมือง. (2015, 21 มกราคม). สืบค้นจาก
<http://witikritsada54mbu.blogspot.com/2015/12/blog-post.html>
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2522). ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แม็ค.
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2550, กรกฎาคม-ธันวาคม). “อำนาจ.” วารสารสังคมศาสตร์และมนุษย์, 33(2),
50-59.
- สมนึก ชูวิเชียร (ผู้แปล). (2548). ความคิดทางการเมืองตะวันตก (เบรนต์ อาร์. เนลสัน, ผู้แต่ง).
กรุงเทพมหานคร: เอ็มแอลครีเอชั่น.
- สมัคร บุราวาศ. (2537). ปรัชญาของสีหัตถ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม บริษัท เค็ดไทย
จำกัด.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2540). คำให้การของพระเทวทัต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- อิทธิพล แก้วพิลา. (2545). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสังฆเภทในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาพุทธศาสนศึกษา. คณะศิลปศาสตร์:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
- Winter, J. P. (1973). An Introduction to Positive Political Theory (5th ed.). New York:

McGraw-Hill.

Yukl, G. A. (1983/2002). Leadership in Organizations. Englewood Cliffs, New York:

McGraw-Hi